

Vom înțelege mai bine valorile europene atunci când vom fi capabili să le instrumentalizăm în politica noastră de zi cu zi

Interviu cu Lucian Dîrdală

Abstract

In Romania, the participation in the 2019 European Parliament elections was close to the European average, a visible progress compared to 2014. The vote confirmed the tendency to return to a more balanced multipartism, and PSD lost the first place. PNL would probably have been satisfied with a second place, while for USR PLUS it was a great performance.

Keywords

European elections; European Parliament; political representation; electoral participation

• *Sfera politicii (SP): Din 2007, România, ca orice alt membru al Uniunii Europene, organizează alegeri pentru Parlamentul European. Care este specificul alegerilor europarlamentare? Pot fi catalogate ca supra-naționale?*

• **Lucian Dîrdală (LD):** Nu cred că alegerile europarlamentare pot fi catalogate ca supranaționale, ele par mai degrabă o juxtapunere de alegeri naționale. Președintele francez Macron și grupul Renew Europe, spre exemplu, susțin introducerea unor liste transnaționale care să cuprindă măcar o parte din candidați, restul continuând să fie desemnați după procedura existentă. Nu sunt mulți cei care consideră viabilă ideea unor liste exclusiv transnaționale cu peste 700 de nume, mai ales că ar fi mai greu de asigurat reprezentarea adecvată a fiecărei națiuni. Dincolo de aspectele pur instituționale, un scrutin supranațional ar presupune, în plus, ca agenda electorală să fie dominată de teme europene. Cel puțin deocamdată, nu este cazul: cetățeanul tinde să privilegiază problematica națională, să folosească ocazia alegerilor europene pentru a se exprima mai ales în privința actorilor politici naționali și a temelor naționale.

• *SP: Cum sunt privite alegerile europarlamentare de partidele politice, respectiv de cetățenii votanți? Sunt actorii politici și electoratul român conectați la agenda europeană?*

LD: Trebuie să introducem în ecuație variabila timp. În primul rând, aceste alegeri se desfășoară întotdeauna cu câteva luni înaintea prezidențialelor, deci constituie o repetiție pentru partide. În al doilea rând, contează și timpul scurs de la precedentele alegeri de nivel național, pentru că cetățenii se mobilizează altfel atunci când votul pentru Parlamentul European vine după o îndelungată așteptare. În 2019, fiind vorba de un vot venit după doi ani și jumătate de la legislative, spre a nu mai vorbi de tensiunile din viața politică internă, europarlamentarele au reprezentat și o primă ocazie de testare a forței partidelor în perspectiva maratonului 2019-2020, și o oportunitate pentru cetățeni de a se pronunța despre evoluțiile post-2016.

Altfel, scrutinul rămâne unul de rang secund și în România. Problemele de conectare la agenda europeană sunt serioase și ar fi important să putem afla de la sociologi cât contează lipsa de familiaritate sau pur și simplu ignorarea problematicii UE, cât putem atribui tendinței de a reduce dezbaterea la fondurile comunitare sau la presiunile venite de la Bruxelles pe tema statului de drept, cât contează interesul pentru munca și studiul în alte țări UE etc. Faptul că România a exercitat președinția Consiliului UE fără eșecuri organizatorice și că la Sibiu a avut loc un summit european informal, în plină campanie pentru alegeri, au contribuit la creșterea profilului european al scrutinului, însă mizele centrale au fost cele interne.

SP: Parlamentul European reprezintă interesele cetățenilor UE. Totuși, în România, euro-deputații sunt considerați mai degrabă ca reprezentanți ai statului. Prin prisma discursului public, parlamentarii înșiși par să consolideze o astfel de opinie. Cum se explică acest lucru. Este el de natură să afecteze relația de reprezentare?

LD: Cred că trebuie să privim această situație într-un context mai amplu, acela al mecanismului reprezentării ca element important al democrației. Există o dualitate: în parlamentul de la București, senatorii și deputații reprezintă națiunea, dar totodată și publicul din circumscripția în care au fost aleși. Europarlamentarii îi reprezintă pe cetățenii europeni, dar în mod evident au o relație privilegiată cu cei care i-au investit (în cazul nostru, *demos-ul* românesc, pentru că alegerile s-au desfășurat într-o circumscripție unică, națională). Slaba instituționalizare a reprezentării democratice, la trei decenii de la căderea regimului comunist, nu avea cum să nu afecteze și cazul delegației românești în PE.

Revenim astfel la chestiunea conectării partidelor și publicului la agenda europeană: s-ar putea ca, din cauza deficitului de experiență în organizație și probabil stimulați de discursul unor partide, românii să considere UE mai puțin supranațională decât este ea de fapt, să vadă în PE o adunare parlamentară de tip clasic (așa cum era, de altfel, până la introducerea alegerilor directe), în care reprezentanții României sunt „trimiși” de autoritățile naționale – iar de aici până la a-i considera reprezentanți ai statului nostru la Bruxelles / Strasbourg nu este decât un pas. Iar al doilea este să le cerem, spre exemplu, să cauționeze linia guvernului de la București, să nu voteze „contra României” etc.

SP: În ce măsură cele patru rânduri de alegeri pentru PE, desfășurate în România, au contribuit la dezvoltarea cetățeniei europene, la mai buna cunoaștere a instituțiilor și valorilor europene?

LD: Cu siguranță că alegerile au contribuit la o mai bună cunoaștere a instituțiilor europene, dar rolul lor nu trebuie exagerat. Lipsește miza în termeni de persoane, iar cea în termeni de politici – tradusă pentru electoratul nostru – este accesibilă doar unei mici minorități ce dovedește interes și competență în problematica europeană. În ceea ce privește valorile, cunoașterea lor este inseparabil

legată de practicarea lor pe plan intern: vom înțelege mai bine, spre exemplu, conceptele de demnitate individuală sau toleranță, privite aici ca valori-cheie ale UE, atunci când vom fi capabili să le instrumentalizăm în politica noastră de zi cu zi.

SP: Participarea la alegerile europarlamentare din mai 2019 a depășit 50%, spre deosebire de celelalte trei ediții la care au prezența la vot a fost de circa o treime din electori. Cum se explică această situație?

LD: În România, participarea la alegerile din 2019 s-a situat aproape de media europeană, un progres vizibil față de 2014, când fusese cu circa zece procente mai redusă decât media comunitară. În mod normal, explicația acestei creșteri ar trebui căutată între factorii interni. Cu siguranță că a contat referendumul organizat de președintele Iohannis, care a mobilizat o parte importantă din public. Dar trebuie să luăm în calcul și faptul că unii alegători care nu doreau să-i ofere acestuia un succes politic – cetățeni care, în teorie, ar fi votat PSD sau ALDE – ar fi putut decide să nu se prezinte deloc la secțiile de votare, ca soluție de eludare a dilemelor lor politice. Apoi, așa cum menționam în răspunsul la o întrebare anterioară, probabil că a contat și faptul că a fost prima ocazie de vot, după legislativele din 2016. Tensiunea politică fiind foarte ridicată, în special din cauza evoluțiilor în domeniul justiției și statului de drept, a existat din partea cetățenilor o dorință mai intensă de a-și exprima opțiunile.

SP: Alegerile au infirmat poziția PSD de partid dominant al sistemului. Care au fost cauzele înfrângerii PSD?

LD: Într-adevăr, scrutinul a confirmat tendința de revenire la un multipartism mai echilibrat, iar PSD a pierdut primul loc; de asemenea – cu rezerva că alegerile din mai 2019 nu au produs o împărțire explicită majoritate-opoziție – s-a putut observa înfrângerea clară a „taberei” dominate de PSD. Cred că am asistat la o cumulare între mai mulți factori. Primul este cel deja consacrat în viața politică europeană: electoratul tinde să sancționeze partidele de guvernământ, iar înfrângerea PSD a fost amplificată și de mobilizarea electoratului ostil, după doi ani și jumătate în care acesta s-a simțit agresat politic. Cel de-al doilea ține de criza internă din PSD, ale cărei dimensiuni au fost confirmate și de evoluțiile ulterioare. Un al treilea factor ar putea fi oportunitatea pe care scrutinul european le-a oferit-o adversarilor PSD de a ridica miza confruntării: chiar dacă erau „de rang secund”, alegerile au devenit un instrument ideal de denunțare a PSD ca partid ostil valorilor europene, dispus să periclitizeze traseul european al României.

SP: În ce măsură victoria PNL era previzibilă? Cât a contat suprapunerea referendumului național pentru justiție organizat de președintele Iohannis?

LD: Aproape toate sondajele de opinie plasau PSD pe primul loc, astfel că din spre PNL nu s-a insistat prea mult pe acest obiectiv, în perioada campaniei. Liberalii ar fi fost satisfăcuți, probabil, și de un loc secund, cu condiția ca scorul să „susțină” candidatura domnului Iohannis la prezidențiale și să sugereze că PNL are mari șanse de a construi o coaliție majoritară după legislativele din 2020. Apoi, pentru PNL este foarte importantă și competiția cu Alianța 2020 USR PLUS, iar diferența între cele două grupări a fost, probabil, surprinzător de mică pentru liderii liberali – și acesta a fost un important motiv de insatisfacție.

În ceea ce privește referendumul convocat de președintele Iohannis, acesta a impulsionat electoratul ostil PSD, iar simpatizanții PNL se încadrează, în mare măsură, în acest tipar. Dar PNL nu a fost singurul beneficiar al referendumului, întrucât o

bună parte a simpatizanților USR au reacționat, la rândul lor, pozitiv. În fine, poate că un avantaj pentru PNL (dar și pentru Alianța 2020 USR PLUS) a venit din faptul că unii simpatizanți PSD și ALDE au răspuns chemărilor tacite sau explicite de a boicota referendumul prin reprezentarea la niciuna dintre consultări.

SP: Alianța 2020 USR PLUS s-a plasat pe poziția a treia, dar foarte aproape de PSD, practic la egalitate cu acesta. Putem vorbi despre o performanță deosebită a Alianței? Care au fost atuurile acesteia?

LD: A fost, indiscutabil, o performanță deosebită. Scorul a indicat destul de bine limitele unui bazin electoral pe care, desigur, USR și PLUS îl pot extinde. Dar, așa cum s-a văzut mai târziu, liderii acestor formațiuni pot face greșeala să creadă că au cucerit deja acel electorat, că pot conta pe el fără a-și face mari probleme. Cum foarte multe dintre voturile pentru Alianța 2020 au avut un caracter de protest, ea se vede acum confruntată cu provocarea de a transforma potențialul de protest în sprijin politic convențional. În afara bunei poziționări pentru a capta protestul, atuul principal al USR-PLUS a fost „tinerețea”. De altfel, alegerile din 2019 au înlăturat România din grupul țărilor care nu trimit partide noi în Parlamentul European. În fine, probabil că prezența domnului Cioloș în fruntea listei a transmis mesajul că alegerile sunt luate în serios, că USR și PLUS pot dobândi o voce în acel for.

SP: Rezultatele alegerilor europarlamentare din România pot fi încadrate tendințelor europene ale acestor alegeri?

LD: Din multe puncte de vedere, da; totuși, în condițiile în care narațiunea centrală a alegerilor europene este, de ceva vreme, lupta între eurosceptici și forțele pro-europene, România este un caz special: nu avem partide majore cu mesaj eurosceptic declarat, poate și din cauză că partidele noastre convenționale integrează destul de bine micile segmente de electorat eurosceptic, fără a-i permite să dobândească o voce prea puternică.